

Deprem Sonrası Sahayı ve Gönüllülüğü Konuşmak

Pınar Uyan-Semerci^{*}, Gözde Durmuş^{**}, Zeynep Talay Turner^{***}, Ayşe Beyazova^{****},
Aslı Silahdaroğlu Bekmen^{*****}

Pınar Uyan-Semerci: Merhabalar, hoş geldiniz. Bugün aslında zor bir konuyu konuşacağız ama gördüğünüz gibi güler yüzlüüz. Moralimizi yüksek tutarak bu konuları konuşmamız gerekiyor. Bugün burada beraber çalışmaktan onur duyduğum arkadaşlarımla hem deprem sonrası sahada olanları hem de genel olarak gönüllülüğü konuşacağız. Sırayla kendinizi tanıtır mısınız? Gözde Durmuş, kısaca ÇOÇA'yı da tanıtabilirsin.

Gözde Durmuş: ÇOÇA'da¹ çocuk hakları eğitimi, çocuk katılımı, çocuklar arasında toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, çocuk işçiliğinin önlenmesi gibi temalarda çalışıyoruz. Son dönemde biraz dijital dünyadaki çocuk hakları, iklim ve çevre konularında da, çocuklarla ve gençlerle beraber çalışıyoruz. Ama yoğunlukla çocuklarla çalışan profesyonellere ya da gönüllülere yönelik veya çocuklarla hak temelli çalışmak gibi ana bir çalışma alanımız var. Hem bu şapkamı hem de Ayşe Beyazova ile beraber içinde yer aldığımız; depremin ilk gününde oluşturulan Afet-Çocuk Sivil Koordinasyon ekibini de biraz bugün sizlerle paylaşmak isterim.

Pınar Uyan-Semerci: Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi'nden Zeynep Talay Turner Hoca-mız da sahadaydı.

Zeynep Talay Turner: Sahadaydık, yeni geldim. İki kere gittim. Yani ilkinde biraz kendi çabamla; kendi çabamla derken eski arabamla bir arkadaşımın –onun da elinden her iş gelir– gittik; ne yapabiliyorsak deyip sekizinci gün oradaydık. İlkinde HAYTAP'a eklendim, bir üyesi değilim ama. ikincisinde de Bilgili Patiler, aslında bizim okulumuzun bir öğrenci kulübü, onlarla birlikte gittik ve hakikaten çok güzel işler yapıyorlar.

* İstanbul Bilgi Üniversitesi, pinar.uyan@bilgi.edu.tr, ORCID: 0000-0001-9679-9029.

** İstanbul Bilgi Üniversitesi, gozde.durmus@bilgi.edu.tr.

*** İstanbul Bilgi Üniversitesi, zeynep.turner@bilgi.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3967-6142.

**** İstanbul Bilgi Üniversitesi, ayse.beyazova@bilgi.edu.tr.

***** Save the Children, asli.silahdaroglu@bilgiedu.net.

Pınar Uyan-Semerci: Çok teşekkürler. Yine aslında eski ÇOÇA'lı olan Ayşe Beyazova şimdi de SEÇBİR'de.

Ayşe Beyazova: ÇOÇA'nın eski gönüllülerinden, çalışanlarındım. Çocuk hakları alanında çalışıyorum. Ben de epey bir zamandır, bu alanda farklı farklı kurumlarla da çalıştım. Bağımsız çalışmalar yapmanın yanı sıra şu anda Bilgi Üniversitesi'nde Sosyoloji Eğitim Çalışmaları Merkezi'ndeyim, onun da kısaltması SEÇBİR². Özellikle sosyoloji ile eğitimi buluşturan çalışmalar yapıyoruz. Aslında eğitim daha bireysel bir meseleymiş gibi algılanabiliyor. Eğitimi sosyolojiyle buluşturan özellikle de farklı farklı çocukların bir arada eğitim almasını kolaylaştıracak kapsayıcılık ile ilgili ve ayrımcılığı önleyecek bakış açılarını yaygınlaştırmaya yönelik çalışmalar yapıyoruz.

Ben de Gözde'nin bahsettiği Afet-Çocuk Koordinasyon ekibindenim. Çok önemli bir çalışma oldu gibi geliyor bana. Depremden sonra hızla pek çok toplumsal grup aslında örgütlendi; çocuk alanında çalışan. Emek veren birçok sivil toplum kuruluşunu bir araya getiren bir çalışma bu. Dolayısıyla ben de onun içinde yer alıyorum. Bununla birlikte geçen hafta, 50 tane saydım, gönüllü olarak dahil olduğum çalışma oldu ve koordinasyon için ilk girişimi de yapan kişiler. Çocuk Hakları Merkezi var, Ankara merkezli, bir kurum. Çocuklarla gönüllü çalışmak üzerine konuşurken de oradan bazı kısımları örnekledirmek için belki aktarabilirim diye düşündüm. Teşekkürler.

Pınar Uyan-Semerci: Teşekkürler, yapabilirlik yaklaşımı üzerine çalışırken tanıştığımız bir yol arkadaşım, hayli uzun zamandır sivil toplumda çalışıyor, kendisi Bilgi'de doktora öğrencisi olan Aslı Silahdaroğlu Bekmen. Sahada şimdi kendisi; belki çok kısa bu yolculuğunu da anlatır.

Aslı Silahdaroğlu Bekmen: Merhaba, ben Aslı Silahdaroğlu Bekmen. Ben biraz o yolcuktan bahsedeceğim aslında. Çünkü ben Kocaeli'nde doğdum, büyüdüm ve 1999 depremini yaşadık. Ailem oradaydı. Ben öğrenciyken yanlarına gittim ve o dönemde gönüllü olarak orada çalıştım ama o zaman sivil toplum mefhumu yoktu, gelişmiş değildi. Biraz özel sektörde çalıştıktan sonra sivil toplumda çalışmaya başladım ve bundan yedi sene önce Suriye kriziyle birlikte insani yardım alanına profesyonel olarak girdim. Ama hayatım hep sivil toplumla geçti aslında profesyonel olarak. Burada bir profesyonel olarak o alandaki deneyimimden bahsedeceğim sizlere.

Şu anda iki haftadır Hatay'daydım ve bundan sonra da daha çok Hatay ve kısmen İstanbul'da devam edecek insani yardımda izleme, değerlendirme, hesap verebilirlik ve öğrenme dediğimiz bir alan var. Ben onu yürütüyorum olduğum yerlerde ve çok da değerli olduğunu düşünüyorum. Bu işin biraz o yönünden sizlere bahsetmek isterim. Çünkü bu alanda çalışmak

isteyen arkadaşlarımız vardır. Ve en etik, en doğru ve etkili biçimde insanlara yardım etmenin yolu aslında bu standartlardan geçiyor, sizlerle deneyimlerimi paylaşacak olmaktan da çok mutluyum. Teşekkürler.

Pınar Uyan-Semerci: Ben de çok teşekkür ediyorum, çok kısa gönüllülükten bahsedeceğim. Eğer gönüllü olarak sahaya gidecekseniz ya da gönüllü olarak zaten halihazırda başka yerlerde, İstanbul’da ya da başka şehirde çalışıyorsanız bu açık kaynaklara³ bakmanızı önemli görüyorum. Benim de içinde yer aldığım bir ekiple biz Türkiye’de gönüllülük üzerine bir araştırma yaptık. Sonrasında da bu açık erişim, kaynak kitaba dönüştü⁴. Kitaptaki bölümlerden bir tanesi Gözde ve Ayşe’nin beraber yazdığı çocuk alanında.

Çocuk alanında çalışmak tercih ediliyor ama gönüllülük açısından en zor ve en riskli alanlardan biri. Ben de “gönüllülük ve etik” üzerine yazmaya çalıştım. Çünkü genel olarak burada iyi bir niyet var ama bu iyi niyet sahada her zaman olumlu bir durum yaratmayabilir. Mutlaka bu etik soruyu sormak gerekli: Ne tür bir gönüllülük etiktir? Gönüllülüğün prensipleri nelerdir? Hem gönüllüyü korumamız hem de gönüllünün iletişimde olduğu, temas ettiği kişileri korumamız gerekiyor. Bu tartışmaların hepsi özellikle kriz durumlarında çoğu zaman çok arkada kalabiliyor ama arkada kalmaması gereken noktalar. Çünkü bir başka kelimemiz daha var: Sürdürülebilir gönüllülük.

Şu an sahanın ihtiyaçlarını düşündüğümüzde, ki ben mümkün olduğu kadar kısa konuşup sözü bırakacağım. Çok ciddi bir insan kaynağına ihtiyaç var. Yetişmiş insan kaynağına ihtiyaç var ama bu tür sınırları ve sınırlılıkları bilerek. İlk günlerde hatırlarsanız hep şu konuşuldu. “Siz bu alanda tecrübeli değilseniz gitmeyin, çünkü gittiğinizde yük olabilirsiniz, bir gün sonra size de bakmak gerekebilir.” Ama şimdi uzmanlıklara, şu an çok farklı biçimleriyle gönüllülere ve profesyonellere ihtiyaç var ama sınırları ve sınırlılıklarımızı bilmemiz gerekiyor. Bu çerçevede de hepiniz konuşmalarınızda belki gönüllüler ve gönüllülükle ilgili duruma da değinebilirsiniz. Afet durumundan bahsediyoruz ve bir kriz durumundan bahsediyoruz. O yüzden izin verirseniz çok kısa Aslı ile başlayalım, bize biraz kriz durumunda insani yardımı anlatabilir. Başka bir terminolojisi var aslında uluslararası kuruluşların ve kurumların.

Aslı Silahdaroğlu Bekmen: Evet, öncelikle afet kavramından belki başlamak gerekiyor. Afetin de türleri var. Yani doğal afet olabilir, insan eliyle yapılmış afet olabilir. Bizim karşılaştığımız bu depremler esasen doğal afetler ama yarattığı yıkım maalesef biraz çeşitli önlemler alınmamış olduğu için aslında biraz da insan eliyle yapılmış gibi düşünülebilir.

Bir kurumsal mimari var; bütün dünya çapında Birleşmiş Milletler’in öncülük ettiği bir yapı var. Bunun çok detayına girmeyeceğim ama çeşitli insani yardım örgütleri hem Birleşmiş Milletler’e bağlı hem de onların genel çerçevesini kabul eden büyük uluslararası örgütler, belli kurallara uygun bir biçimde bu afetlere müdahale ediyorlar.

Dolayısıyla bu çerçeveyi bilmek neden önemli? Sadece bizim ülkemizde değil. Birçok yerde herhangi bir afet olduğunda oranın hükümetiyle belli bir anlaşma sağlanarak, belli bir iletişim kurularak aslında o ülkede faaliyet gösterilmeli. Siyaset bilimi okuyanlar daha iyi bilir ama o ülkenin devlet yapısının ve kendi koordinasyonunun nasıl olgunlaşmış olduğuyula ilgili biraz farklılaşıyor. Bazı uluslararası örgütler çok rahat Türkiye'ye gelip hemen faaliyete başlayamadılar. Çok küçük bir ülke olsaydık çok hızlı bir biçimde bunlar yürüyebilirdi. Bunların olumlu tarafları var, olumsuz tarafları var.

Türkiye için şu çok önemli, şu anda Türkiye'de hem ulusal insani yardım örgütleri var hem de Türkiye'de faaliyet izni almış olan uluslararası örgütler var. Bunların hepsi bir afet olduğu zaman kendi kaynaklarını kullanarak aslında kendi ilişkilerini kullanarak çeşitli yollarla fonlar alıyorlar. Afet olduğunda özellikle ilk iki haftalık süreç çok önemli. İletişim çalışmasıyla burada bir afet olduğunu duyurup mümkün olduğunca büyük fonlar toplamaya çalışırlar. Bu enteresan bir şey aslında, çünkü ne kadar çok fon toplanırsa özellikle ilk altı aydaki acil ihtiyaçlar o kadar hızlı ve doğru bir biçimde karşılanabilir. Ve şu anda göreceksiniz, deli gibi ilanlar yayımlanıyor, insanlar işe alınıyor ama bu pozisyonlardan büyük bir kısmı aslında kalıcı değil. Çünkü gelen paralar çok hızlı bir biçimde dağıtımla aslında sönmülenecek yani harcanacak. Ondan sonra birçok uluslararası örgütün de operasyonu zayıfladığı için aslında daha ulusal düzeyde bizim sürdürülebilir bir biçimde bu afetin sonuçlarına yanıt verebiliyor olmamız gerekecek.

Birçok afete baktığımızda, 99 Depremi de bunun içerisinde, maalesef hazırlık konusunda çok zayıfız. Herkesi katıyorum bunun içerisine. Çünkü sivil toplumda çeşitli alanlar var ve örneğin donörler yani bağış verenler tarafından daha sempatik görünebiliyor. Mesela yaşlılar yerine çocuklar için para bağışlıyoruz, gibi. İşte depremzede, selzedelere vesaire. Bundan etkilenmiş insanlara para bağışlamak iyi geliyor insanlara. Ama afete hazırlık için para bağışlamak o kadar rahat, o kadar çekici gelmiyor. Bu yüzden de bu hazırlık meselesi maalesef ne kadar çok anlatmaya çalışsak da hiçbir zaman para alamadığımız yani kaynak üretmediğimiz bir alan. Bu yüzden de böyle bir afet olduğu zaman arama kurtarma veya o ilk 72 saat içerisinde yapılması gerekenler çok eksik kalıyor. Bunun devlet tarafını hiç söylemiyorum. O daha farklı bir tartışma konusu. Ama sivil toplum kuruluşu tarafının da çok eksik olduğunu söylemem gerekir. Ve bu yüzden de ilk 72 saatte çok ciddi bir biçimde can kayıpları yaşanıyor.

Afet yönetimi dediğimiz alanda da ilk 24 saat, ilk 48 saat, ilk 72 saatte yapılması gerekenler çok bellidir. 99 Depremi'nden sonra 23 sene geçti. Ama baktığımızda aslında daha iyi bir yerde olmadığımızı görüyoruz. Bizim buradan çıkardığımız ders, bu hazırlık meselesinde hem kurumların kendine feyz alması gerekiyor hem de bunun için bir savunuculuk yapıyor olmak gerekiyor.

Ben çok kısa sürede Hatay'da şunu gördüm... Küçük bir köye, bir mahalleye, işte 50 hanelik bir yere giderseniz, çok rahat deponuzdaki malzemeyle oradaki insanların ihtiyacını karşılayıp çıkabilirsiniz. Ama mahalle dedikleri bir yere giriyorsunuz; bin hane yani beş-altı

bin kişi demek ve zaten sizin orada çadır çadır dolaşp kaç kişi olduğunu tespit etmeniz bile üç günü alıyor. Ondan sonra oraya dağıtım yapmanız altı günü alıyor. Yani bu bir sivil toplum kuruluşunun yapabileceği bir iş değil esasen. Burada çok ciddi bir koordinasyon yapısına ihtiyaç var ve devletle birlikte çalışılması gerekir.

O yüzden afet yönetimi dediğimiz zaman, bunu sivil toplumun tek başına yapacağı bir iş ya da gönüllülerin becerebileceği bir iş olarak düşünmeyelim. Üzerine çok fazla düşünmeniz gereken bir alan. Hem devletin hem sivil toplumun daha koordineli nasıl çalışması gerektiğini tekrar formüle etmeniz gereken bir alan. Kısaca şimdilik söyleyeceklerim bu kadar. Çünkü çok fazla teknik bilgi var.

Pınar Uyan-Semerci: İnsani yardım ilk müdahale ve sonraki çalışmaların farkı...

Aslı Silahdaroğlu Bekmen: Önemli bir fark. Suriye krizinde de örneğin insanlar sınırdan geçiyordu veya Ukrayna’da, ben o zaman Romanya’daydım. Ukrayna’dan insanlar akın akın geliyordu. O anda yaptığımız bir müdahale var, acil ihtiyaçlarını karşılıyorsunuz. Mesela şimdi deprem sahasında da ne yapıyoruz? Acil hijyen, gıda, barınma ihtiyacını karşılamaya çalışıyoruz. Ama yaklaşık 3-6 aydan sonra bu insanlara daha farklı hizmetlerin verilmesi gerekiyor.

Şimdiden başlamak suretiyle koruma dediğimiz bir alan var, bu bir sektör. Çünkü insanlar çeşitli risklere maruz böyle bir süre içerisinde. Bunlar mesela yaşlılık gibi veya çocukluk gibi durumlardan kaynaklanabiliyor. Kronik hastalıklar olabilir, çeşitli özel ihtiyaçlar olabilir, engellilik olabilir. Kadın veya çocuk olmanın kendisi zaten bazıları risklere açık kılıyor insanları. Dolayısıyla bu kişilerin durumlarının tespit edilip –veyahut da başka insanlar tarafından ihbarlar geliyorsa– bunların dikkate alınıp o insanların korumaya alınması gerekiyor. Korumaya alınması derken bizzat alınıp götürülmesi de olabilir, çok ciddi durumlarda. Polisi veya korumayı sağlayacak başka kurumlara ama daha da önemlisi ailesi ve çevresi içerisinde onu destekleyecek bir ortamı yaratacak bazı müdahaleler yapmak gerekli. Dolayısıyla hukukçu, psikolog, psikososyal destek verecek insanlar, bizim koruma çalışanlarımız sürekli olarak bu tespitleri yapıp bu koruma çalışmalarını gerçekleştirmek zorunda. Ve bu çok uzun vadeli. Çünkü siz ne kadar bir şeyleri dağıtıp insanların temel ihtiyaçlarını karşılırsanız da insanların bu ihtiyaçları devam ediyor. Psikososyal destek biraz daha tanıdık gelebilir. Çünkü insanların psikolojik bir travma geçirmiş olduğunu biliyorsunuz. Bu da çok uzun vadeli bir şey ve dolayısıyla mutlaka alanda psikososyal desteği sağlayacak kişilere ihtiyaç var. Sadece çocuklara değil, yetişkinlere de sağlamak gerekiyor.

Biraz daha uzun vadede yine insani yardımın devamında bizim geçim kaynakları yaratmak dediğimiz bir alan var. Çünkü bu insanların kendi ayakları üzerinde durması, özerk olabilmesi için kendilerine geçim kaynakları üretebilmeleri gerekiyor. Ürettikleri ürünlerin satılabileceği platformları sağlamak, meslek edinmelerini ama her şeyden önce edindikleri meslek üzerinden iş bulmalarını sağlamak gibi çeşitli çalışmalar oluyor. Bir de söylemeden

geçmeyeyim. Nakit ve çek dediğimiz bazı yardımlar var. Eğer piyasa hâlâ çalışır durumdaysa yani işleyen bakkal, market vesaire varsa bu insanların ihtiyaçlarını direkt satın alabilecekleri şekilde onlara imkânların sağlanması gerekiyor. Temel ihtiyaçları işte hijyen malzemeleri özellikle kadınlar için özel, içerisinde iç çamaşırı veya kadınların kullanabileceği pedler veya başka ürünler bulunan kutular dağıtılıyor. Bunlar çok önemli hale geliyor. Onun dışında da tuvalet ve duş sorunu çok ciddi bir sorun ve içme suyu. *Water Sanitation and Hygiene* dediğimiz, kısaltılmışı *WASH* şu anda çok önemli bir alan. Ama uzun vadede de sanki bu ihtiyaç devam edecek gibi. Yani barınma sorunu devam ettiği sürece hijyen sorunu da ciddi bir sorun olmaya devam edecek gibi görünüyor.

Pınar Uyan-Semerci: Şimdi Gözde'ye vereyim sözü. Çünkü deprem sonrasında çocuk alanında bir koordinasyon oluştu.

Gözde Durmuş: Çok teşekkürler. Aslında Çocuk Afet Sivil Koordinasyon ekibinin kurulması şu anlamda da, çocuk alanında çalışanlar için de çok önemli. Çünkü biliyorsunuz ki çocuk alanında çalıştığımızda hak sahibi özne olan “çocuklar için” bir şeyler yapmaya çalışıyorsunuz. Her ne kadar çocuk katılımını önemseseniz de acil müdahalelerde yetişkinler olarak hareket etmeye çalışıyoruz. O yüzden de çoğu zaman bu tür kriz dönemlerinde çocuk hakları alanında biraz daha gecikmeli bir araya gelişler oluyordu. Ama bu sefer, az önce Ayşe Beyazova'nın da bahsettiği gibi FİSA Çocuk Hakları Merkezi'nin çağrısıyla, belki de onların hiç beklemediği bir şekilde, 6 Şubat günü akşam bir toplantı organize edildi. Ve aslında az önce Aslı'nın bahsettiği uluslararası kurumlarda yer alan sivil toplum kuruluşlarında çalışan arkadaşlar da yerlerde çalışanlar da farklı şehirlerde çocuk hakları alanında çalışan uzmanlar bir araya geldi.

Bu birliktelikle beraber İzmir Depremi, Van Erciş Depremi gibi daha önceki deneyimlerden yola çıkarak ilk olarak bir “toplumsal çağrı” yayımladık. Bu çağrı; çocukların görüntülerinin paylaşılması, haberlerin nasıl paylaşılacağı, dilin nasıl kurulması gerektiğine dairdi. Deprem sonrasında ilk hafta okullar tatil oldu. Çocuklar evlerde medyadan depreme dair haberleri takip ettiler. Hem medya üzerinden depremi takip eden çocuklar açısından hem de depremden etkilenen çocukların görüntülerinin medyada yayımlanması sürecine dair çocuk hakları temelli bir yaklaşıma dair söz söylemek çok kritikti. Bu ilk çağrı ardından herhalde bir aya yakın her akşam aynı saatte toplandık.

Çocuk hakları alanında çalışma deneyimi olan gönüllülerden oluşan Afet-Çocuk Sivil Koordinasyon ekibinin⁵ amacı afet sürecinde çocukların iyi ve güvende olmasının sağlanması ve çocuk haklarının korunmasına yönelik çalışmaları kamu kurumlarıyla, ulusal/yerel ağlarla ve uluslararası kurumlarla iletişim içinde yürütmek. Afet ve krizler sonrası çalışmalar yürüten tüm kurum, kuruluşlar, profesyoneller ve gönüllüler için çocukları gözetken hak temelli pratik bilgiler, içerikler ve araçlar üretmek; olanaklar dahilinde afet veya krizin yaşandığı alanlarda

çalışmalar yapmak gibi öncelikleri var. İçerisinde yüzü aşkın meslek uzmanı, aktivist yer alıyor. Ben de Ayşe de bu grubun içerisinde yer alıyorum.

Genelde böyle deprem gibi büyük afetler sonrasında gönüllülük için hemen sahaya gitme isteği oluyor, sahada buna çok da ihtiyaç oluyor. Deprem sonrası sahada gönüllülük konusu önemli ve üzerine düşünülmesi gereken konulardan biri. Ama bu durumlarda tek gönüllülük tipi sahaya gitmek olmayabiliyor, az önce Aslı'nın söylediği gibi, orada kamunun yapabileceği ya da yapamadığı şeyleri görünür kılmak, ihtiyaçları belirlemek, kamuoyunu bilgilendirmek, sahadaki ihtiyaçlara dair üretimler yapmak gibi daha masa başı, uzaktan yapılabilecek işler de oluyor. Tabii ki bu uzaktan çalışma saha ile bağlantılı, oradaki ihtiyaçlarla koordineli gitmesi gerekiyor. Afet-Çocuk Sivil Koordinasyon ekibi içinde kendi çalıştıkları kurumlarla ya da bireysel sahaya gidenler olduğu gibi uzaktan az önce bahsedilen çalışmaları yürütenler de vardı. Koordinasyonun hızlı ve etkin yürüyebilmesi için bireysel olmaya karar verdik. Yani kurumlardan oluşan bir koordinasyon ekibinden bahsetmiyoruz. Kurumların onayını alarak ilerlemek, süreci yavaşlatabilecekti. Bu nedenle herhangi bir kurum ya da yapı altında değil, 6 Şubat depremi ardından ortaya çıkan sivil bir inisiyatif, topluluk. Yatay bir örgütlenme düzenli olarak toplantılar yapıyor ve çalışma grupları oluşturarak çalışmalarını yürütüyor. Çalışma grupları özerk ve diğer çalışma gruplarıyla ve genel grupla iletişim içinde çalışıyor. Aranan/refakatsiz çocuklar, mahpus çocuklar, psikososyal destek, eğitim izleme, hukuki destek, geçici barınma alanları gibi konularda çalışma grupları var.

Şimdi sizlerin de ekipten haberdar olması için bu koordinasyon ekibindeki bu gruplara dair kısaca bilgi vermeye çalışayım. İlk olarak depremin ilk ayında en fazla gönüllü emekle çalıştığım grup; kayıp, aranan ve refakatsiz çocuklarla ilgili olan grup ile başlayayım. Çalışma grubumuzdaki sayı ara ara değişse de 12-13 kişilik bir ekip olarak çalıştık ve çalışmalara devam ediyoruz. Bu çalışma grubu takip ve izleme çalışması yaparak kamuoyunu harekete geçirme, sorun alanlarını görünür kılma ve bilgilendirme çalışmaları yapıyor. Depremin ilk günlerini hatırlıyorsanız, sosyal medyada aranan ve refakatsiz çocuklara dair birçok paylaşım yapıldı. Bu çalışma grubu da sosyal medyadaki aranan/refakatsiz çocuklara dair ilanları özellikle ilk ayda takip etti ve bu ilanlardaki bilgileri teyit ederek çocuk güvenliği ilkeleri doğrultusunda kayda geçirdi. Aileler ile, ilanlardaki yakınlar ve iletişim kişileri ile iletişime geçti. Ayrıca çocukların takibi, bulunması ve korunması için resmi kurumlarla iletişim ve işbirliği kurdu, elindeki verileri çocukların akıbetlerinin belli olması ve gerekli işlemlerin yapılması için paylaştı. Bu ekip ilk kurulan ekiplerden bir tanesi, çünkü bu tür durumlarda ilk günlerde yeterli kayıt tutulamaması nedeniyle çocukların güvenliğine dair büyük sorunlar vardı. Bu deprem özelinde hastanelerin de zaten yıkılması, çok fazla çocuğun çok uzaklardaki hastanelere sevk edilmesi, hastaneden hastaneye gitmeleri gibi durumlar yaşandı. Aranan/refakatsiz çocukların durumuna dair bu gibi sorun alanlarını, mevcut sistemin işleyen-işlemeyen yönlerine dair takip ettiğimiz çocukların verilerinden hareketle bilgi notları hazırlamaya ve kamuoyu ile paylaşmaya devam ediyoruz. Ayrıca ailelerle iletişim ve onları desteklemeye yönelik çalışmalar da devam ediyor.

Bu alışma grubu dışında psikososyal çalışmaları güçlendirmek için bir çalışma grubu var. Birazdan Ayşe daha detaylı anlatacaktır. Deprem bölgesinde Aslı'nın da bahsettiği gibi, birtakım uluslararası sivil toplum kuruluşları var, onlar daha hazır içerik ve programlara sahip olabiliyor. Fakat yerelde bir grup çocukla bir araya geliyor ve çocuklarla nasıl çalışmalar yapılacağı ya da gönüllü olarak çocuklarla nasıl iletişim kuracaklarına dair bilgi ve içeriklere ihtiyaç duyabiliyorlar. Bu grup çocuklarla iletişim ve çocuklarla neler yapılabilir, öğretmenlerle neler yapabilir üzerine üretimler gerçekleştirdi.

Bizim koordinasyon ekibinde temel noktamız hep şu oldu: Bir deprem yaşadık ve çoğu zaman çocukların ihtiyaçları ya da ocuk odaklı bir bakış açısı burada, müdahale programlarında eksik kalabiliyor. Çocuğun stn yararı bakımından yaşanan bu krizle ilgili biz nasıl sözler üretebiliriz ve nasıl pratik içerikler üretebiliriz ki, hem sahadakini destekleyebilelim hem de bu sözü, yaklaşımı oğaltabilelim. O yüzden de aslında Afet-ocuk Sivil Koordinasyon imzalı birçok yayın çok kısa sürede üretildi. Ekipten bir arkadaşımız şöyle demişti: "Bir yılda ocuk hakları alanındaki sivil toplumun üreteceği kadar yayını bir ayda çıkardık." Kolektif birlikte yazmak ve üretmek zor olsa da bu acil ihtiyaçların olduğu zamanda bunu başardık. Sitemizden de tüm yayınlara ulaşabiliyor.⁶ Hatta alışma gruplarına, ben hepsini sayamadım, onlara da ulaşılabilir.

526

Nasıl yapıyoruz kısmına dair sadece masa başı çalışma değil, tabii ki sahada olanlarla da birlikte çalışmalar yrtlmeye çalışılıyor. Örneğin; geçici barınma alanlarıyla ilgili çalışan grubu sahada olan kişilerle ve onların aktardıkları ile bir kontrol listesi oluşturuldu. Sahada olan arkadaşlarımız bu kontrol listesini deneyerek raporlama yapmaya çalıştılar. Ayrıca sahadan gözlemler de rutin toplantılarımızda da önemli bir gündem maddesi oluyor ve aktarımları dinliyoruz. şu an haftada e düşürdük toplantıları. Bu hafta tekrar bir güncelleme olacak. Kısacası sürekli kendini yenileyen, çalışma yöntemini birlikte düşünmeye çalışan bir grubuz.

Afet-ocuk Sivil Koordinasyon ekibinin kendi içinde iletişim kurduğu genel WhatsApp grubu ve ayrıca bir duyuru grubumuz var. Duyuru grubumuza isteyen herkes dahil olabiliyor ve çıkan üretimleri buradan takip edebiliyor. Sosyal medyadan kaçırmamak, üretimlerin yaygınlaşmasına destek vermek için duyuru grubunun önemli bir işlevi var.

Süreçte koyduğumuz gönüllü emeğe dair bir gözlemimizi de eklemek isterim. Mesela biz kayıp-aranan çocuklarla ilgili sayıların belli olmadığına dair söz söyledik. Bir gün sonra bakanlık harekete geçiyor. Biz bu sayıları sürekli tuttukça, gündeme getirdikçe onlar da sürekli bir açıklama yapma durumunda kalıyorlar. Yani aslında sivil toplum çalışmalarında ya da gönüllülükte sahadada doğrudan çocuklarla bir arada olmak kadar, oradaki hizmetlerin daha ocuk odaklı ve ocuk hakları temelli yapılabilmesi ile ilgili de yol göstermek, onlara rehberlik etmek ve bunun için içerik üretmek de bu nedenle kritik diye düşünüyorum. Afet-ocuk Sivil Koordinasyonu bunu yapmaya alışıyor. Belki biraz Ayşe'ye de bırakırım buradan gerisini.

Ayşe Beyazova: Çok teşekkürler Gözde. Ben Afet-Çocuk Sivil Koordinasyon üzerine birkaç şey söyleme ihtiyacı hissettim. Özellikle çocuklarla gönüllü çalışma üzerine bazı paylaşımlar yapayım diye düşünmüştüm. Ama Gözde konuşurken bir şeyi düşündüm, hakikaten de bu yaşadığımız büyük afetten sonra depremden sonra koordinasyon meselesi çok sıkıntılı oldu, doğal afetin daha yıkıcı sonuçlarının ortaya çıkmasına neden oldu. Dolayısıyla böyle sivil alanda, çocuklarla özellikle çalışan tarafların bir anda koordine olması hepimize çok iyi geldi. Bir süre elimizden bir şey gelmiyormuş gibi çaresiz hissettiğimiz, zorlandığımız günler vardı. O süreçte böyle hızla koordine olabilmek çok değerliydi ve sivil alanda çalışıp farklı farklı işler yapan tarafların çocuk bağlamında bir araya gelmesi... Gözde söyledi, yazı yazmak, birlikte metinler çıkarmak zor ama bir yandan da çok da zengin sonuçlar çıkıyor. Zor bir süreç, birlikte üretmek. Ben bu çalışmanın iyi olduğunu hissettim. Bu nedenle o çalışmayı vurgulayarak başlamak istedim. Sivil toplumun hakikaten sivil toplum olarak işler olabildiği dönemler, anlar yarattı o koordinasyon bizim için. Dolayısıyla belki o deneyimi yazmak ya da kaydetmek önemli.

Ben o çalışmanın içinde psikososyal destek grubunda yer aldım; özellikle farklı hedef gruplarıyla çocuklarla psikososyal destek çalışmaları yapan bir ekiptik. O ekibin içinde yer aldım. Tabii bunun psikolojik boyutu da var ama onun dışında farklı çalışma boyutları da var.

Orada da hızla farklı hedef gruplarına yönelik materyalleri, çalışmaları kolaylaştıracak ilkeleri, içerikleri oluşturma eğilimine girdi o ekipte çalışanlar. Öğretmenlere yönelik ilkelerde de daha önceden alanda geliştirilmiş olan birçok kaynak bir araya getirildi, oluşturuldu. Çocuklarla gönüllü çalışmak isteyenler için benzer bir şey oluşturuldu. Ben şimdi ondan biraz daha böyle yoğun bir şekilde bahsetmek istiyorum. Bunu takiben alanda görülen ihtiyaçlar üzerinden ilerlemek istiyorum. Örneğin oyuncakları toplayıp deprem bölgesine gönderme çalışmalarında neye dikkat etmek lazım? Veya çocuklarla oyun oynarken nelere bakmak lazım? Böyle daha spesifik alanlarda da metinler hazırlandı ama daha genel gözetilmesi gereken ilkelere dair de...

Dolayısıyla bu koordinasyonun izleme, raporlama, savunuculuk yönünde aldığı sorumluluğun yanı sıra orada geliştirilmiş olan deneyimin de aktarılabilmesi ve böyle farklı deneyim, farklı donanımlara sahip tarafların bir araya gelip aktarabileceği bir ortam oluştu. Çok da öğrenen bir ortam oldu, kendi içinde birbirinden öğrenen bir ortam oldu, onu söyleyebilirim.

Belki çocuklarla gönüllü çalışma yapma bağlamında planları olanlar, isteği olanlar da vardır aramızda. Dolayısıyla ona ilişkin bazı şeyleri belki söylemek iyi olabilir diye düşünmüştüm. Çocuklarla gönüllü çalışma derken özellikle de hak temelli çalışmaya belki vurgu yapmak lazım. Biraz şöyle bir durum gözlemledim. Depremden sonra çocuklarla çalışma yürütürken afet dolayısıyla, afetin getirdiği acil ihtiyaçlar zorluklar, kaygılar vesaire dolayısıyla biraz fabrika ayarlarına geri dönme gibi bir durum oluyor. Yaptığımız çalışmalarda, sivil alanda olsun veya farklı alanlarda, hizmet alanlarında da olabilir, gözettiğimiz ilkelere bazen geriye doğru

gidilebiliyor. Hak temelli çalışma açısından da söz konusu olabiliyor. Daha yardım temelli bakış açısı ön plana çıkabiliyor. İkisinin ayrımını belki söyleyebilirim.

Öncelikle “hak temelli” bakış açısı, adı üstünde “haklar”dan yola çıkıyor. Bireylerin haklara sahip olduğu için bu desteklere ihtiyaç duyduğu veya bu dayanışmaya ihtiyaç duyduğu anlayışından yola çıkıyor. Yardım temelli bakış açısı daha birey odaklı, hak temelli bakış açısı ise devletin sorumluluğunun altını çizer. Orada kişilere ulaştırılacak olan desteğin veya afet sonrası oluşan durumlarda o durumları dönüştürecekle olan desteklerin haklardan yola çıkarak, yani kişilerin haklar bakımından eşit oluşundan yola çıkarak sunulması aslında hak temelli yaklaşım. Bireyleri hak sahibi, devleti de sorumluluk sahibi gören bir yaklaşım diye söyleyebilirim. Dolayısıyla bizlerin de çalışırken bu perspektifle, bireyleri yardıma muhtaç gibi değil de bu hakları hak eden kişiler olarak görmemiz, eşdeğer olarak görmemiz önemli. İkisinin ayrımı açısından söylerken de afet meselesinde veya bu tür beklenmedik durumlarda hızla daha yardım temelli bir bakış açısına doğru giden bakış açısının yaygınlaştığını görebiliyoruz. Bu ilkeleri korumak, gözetmek, hak temelli yaklaşımı gözetebilmek, buna yönelik adımlar atmak önemli oluyor diye vurgulamak istedim. Yaklaşımımıza ve ocuk hakları temel yaklaşımına vurgu yapmak da önemli.

ocuk hakları temelli yaklaşımda da ocuk haklarının getirdiği ya da ocuk Hakları Sözleşmesi’nin getirdiği dört temel ilkeyi akılda tutmak önemli. Acil afet durumunda hızlıca bu ilkeleri akılda tutmak ya da onları gözetmek belki zor gibi algılanabiliyor. Ama ocukların bulunduğu her ortamda önce bu ortamı nasıl düzenleyelim diye bakarken önce o dört ilkeyi gözeterek düzenleme yapmaya çalışmak önemli. Veya ocuklarla gönüllü çalışmaya gidiyorum, acaba ne yapmalıyım diye düşünürken o dört temel ilkeyi akılda tutmak önemli. Bunlar, ayırım gözetmemek, öncelikle çocukların yararını gözetmek, çocukların yaşamını ve gelişimini gözetecek ortamlar tasarlayabilmek ve onların katılımını gerçekleştirmek.

Bölgede yaptığımız bir gözlemden örnek vererek bu ilkeleri anlatabilirim. adır alanı içinde çocuklar için bir çadır oluşturulmuş. Orada ocuklar için nasıl çalışmalar yapılabilir, ne tür bir ortam yaratılabilir üzerine düşünürken ayırım gözetmeme ilkesine dikkat etmek gerekir; örneğin çok farklı özelliklere, ihtiyaçlara sahip çocuklar bir arada bulunabiliyor. Yaş grupları farklı farklı olabiliyor. Çocuklar için hak temelli yaklaşımda 18 yaşına kadar herkesin ocuk olduğu anlayışının gözetilmesi önemli. Mesela ocuklarla yetişkinlerin bir arada olma durumu olabiliyor. Dolayısıyla hem yaş ve gelişimsel ihtiyaçlar bakımından, hem de kültürel anlamda ihtiyaçlarını gözetmek önemli. Çocukların öncelikli yararını gözetmek bakımından düşünürken de çocuklar için olası zararları düşünmek, o alanı güvenli hale getirmek veya yaşı, gelişimi bakımından gelişimsel düzeylerine uygun materyaller, araçlarla, yöntemlerle buluşmalarını sağlamak. Yapabilirliklerini artıracak şekilde ortamı tasarlamak, ortamı hazırlarken de onların görüşünü almak, onların katılımıyla tasarlamak. Mesela ocuk çadırını oluştururken orada nelerin olmasını onların istekleri, görüşleri üzerinden gerçekleştirmek, orayı düzenlemek, on-

ların görüşleriyle oluşturmak önemli. Bu dört temel ilkeyle hareket edebildiğimiz zaman, daha çocuk hakları temelli hareket ettiğimizi düşünmemiz mümkün.

Bir noktayı daha çok kısaca vurgulamak istiyorum. Çocuklarla gönüllü çalışmak üzere hazırlanırken neleri yapmamız lazım? Afet-Çocuk Koordinasyon'un da belirttiği, çocuklarla çalışmaya gitmeden önce neleri düşünmek lazım? Çalışma sürecinde neleri düşünmek lazım? Ve ardından neleri düşünmek lazım üzerinden belki kısacık katkı sunabilirim. Öncesinde psikolojik bir yardım eğitimi almak çok önemli, katkı sunar. Psikolojik ilkyardım psikoloji uzmanlığı gerektirmeyen ama bu bağlamda nasıl ilkyardım sunulabileceğini öğrenmek açısından etkili bir eğitim. Farklı kurumlar veriyor. Türk Psikologlar Derneği de bunu düzenli olarak sunuyor. Alanda çocuklarla da çalışmak için gideceğiniz zaman, hakikaten de öyle bir giriş çalışmasından bile geçiyor olmak, travma yaşamış, ciddi travma yaşamış çocuklarla çalışmak açısından önemli. Bu bahsettiğim hak temelli yaklaşım üzerine düşünmek; öğrenmeye çalışmak; çocukların güvenliğini gözetmek – farklı kurumların birçok politika belgeleri, ilkeleri, çalışma kuralları vesaire gibi dokümanları oluyor, onlara öncesinden bakmak- kendinizi hazırlamak önemli, bir ekiple birlikte. Beraber çalışacağımız çocukların kimler olduğunu bilmek, ki ihtiyaçlarına yönelik, yani beraber çalışacağımız ekiplerden de bu bilgileri alabiliriz. İhtiyaçlara yönelik hazırlıklı bir şekilde gitmek önemli. Bir de bir süpervizyon sisteminin kurulması ve biz çalışırken nasıl ve kimlerden destek alacağımız ve bunun da planlanması çok önemli. Çünkü çok kolay bir şey değil çocuklarla gönüllü olarak çalışmak. Özellikle de afet sonrasında birlikte çalışmak. Dolayısıyla bu süreçte bizi destekleyecek, hem kendi esenliğimizi gözetmemizi hem de çocuklara sunduğumuz çalışmaların etkili olmasını sürekli kılacak desteğin de bize verilmesini sağlamak önemli. Süreçte sınırlarımızı bilmek çok önemli çünkü hem devamlılık açısından, yani çocukların bizim yaptığımız çalışmalara düzenli olarak katılabilmesi ve bizim ne kadar süreyle nasıl bir çalışmayı yapacağımızı önceden planlayıp onlarla bunu açıklıkla konuşmamız ve beklenti açısından da çocuklarla sağlıklı bir ilişki içinde olmamız çocuklarla çok önemli.

Çünkü bir tür beklenti ve o beklentinin karşılanmasıyla ilgili aşırı gerçekdışı sözler söz konusu olabilir. Dolayısıyla bunlara özen göstermek çok önemli. Şöyle durumlar da olabiliyor. Uzmanlığımız olmayan konularda çocuklarla iletişime geçmek... Örneğin psikoloji alanında uzman birisi değilsek bu bağlamda uzmanlık sunabileceğimiz gibi bir etkileşim kurmamak, buna özen göstermek önemli. Çocuklara bakış açısında başta şunu söyledim: Yaş grubu açısından çocukları nasıl tanımladığımız da önemli. Depremzede kavramı, üzerine belki uzunca düşünmemiz gereken bir kavram, bir tür etikete dönüşmemesi durumu. Mesela okullarda “deprezede çocuklar”, “diğer çocuklar” filan gibi, böyle bir ayrımın oluşma eğilimi var. Bunun bir kalıp, yargısal bir etikete dönüşüp çocukların iletişim kurmasını, alanda eşit bireyler olarak var olmasını önleyen bir boyuta taşınmasını önlemek bakımından deprezede kavramı yerine depremden etkilenen, deprem bölgesinden gelen vesaire gibi daha objektif tanımlar kullanmak önemli.

Bir de yapacağımız çalışmalara evet demeden önce yapabileceğinizden emin olmak çok önemli, gönüllüler olarak. Çünkü yapabileceğimizi düşünüp ama daha sonra hayata geçiremediğimiz çalışmalarda yine çocuklar açısından olumsuz sonuçlar olabilir. Deprem bölgesinde belki gönüllü çalışıp döndükten sonra neler yapabileceğimize de kısacık bir vurgu yapayım. İyilik halimizi gözetmek, esenliğimizi gözetmek orada da çok önemli. Eğer değilse ihtiyacımız varsa bunun kaynaklarını araştırmak önemli. Öğrendiklerinizi ilgili kurumlara, taraflara yaygınlaştırmak, raporlamak önemli.

Pınar Uyan-Semerci: Çok teşekkürler. İlk başta söylediğim kitapta Ayşe’yle Gözde’nin makalesinin başlığı “Abla, Bir Daha Gelecek Misin?” Türkiye’de çocuklarla gönüllülük deneyiminin önemli bir değerlendirmesi idi. Sahada eğer gönüllülük yapıyorsanız duyduğunuz bir cümledir. Çocuklar hep bir şeyi sorarlar, “Yani bir sonraki seferde de siz mi olacaksınız, siz mi gelecek siziz? Abla sen burada mı kalacaksın?” gibi.

Afet ve kriz durumlarında daha da farklı bir şekilde Ayşe’nin söylediği gibi cereyan ediyor ama hani İstanbul içinde de hep şöyle bir çıkarımımız vardı, bizim sahadaki gönüllü ve gönüllü koordinatörleriyle aslında konuştuğumuz. Gönüllü olmak, özellikle daha kırılgan gruplarla da risk halinde konuşurken istediğin ya da gönlünden geçtiği gibi olmuyor. Kurallara uyararak belki de disiplin açısından çok daha belli sınırların olduğunu bilerek hareket etmek gerekiyor. Bir gönüllü koordinatörü şöyle demişti, “Biz gönüllülerden profesyonellik, profesyonellerden de gönüllülük bekliyoruz.” Sivil toplum alanı gerçekten zorlayıcı bir alan. Travmayı yaşamış birinin yanına gittiğinizde, ikincil travma dediğimiz durum oluşabiliyor. Buna karşı hem kendi iyi olma halinizin hem de çalıştığımız kişilerin süreçten daha fazla etkilenmemesi için onları korumak, bunların farkında olmak çok hayati diyerek, sözü Zeynep’e veriyorum.

Zeynep Talay Turner: İlk gidişimden çok kısaca bahsedeceğim. Sekizinci gün gidip bir hafta kaldığım ilk gidişimde, HAYTAP’a katıldım. Arama kurtarmada HAYTAP’la birlikte çok fazla ekip vardı sahada, yabancı ekipler de vardı. Bu ilk gidişim. Şimdi daha çok ikinci gidişimden konuşacağım. Geçen hafta döndüm, yani döneli bir hafta kadar oldu. Farkı görebildim. Sahada artık arama kurtarma ekipleri yok gibi, böyle bir noktaya gelmiş. Her şeyden önce, bu anlaşılabilir bir şey, çünkü arama kurtarma ekiplerinin yaptığı nedir? Evde mahsur kalan hayvanlar –düzenli olarak ihbar geliyor, sosyal medyadan da görmüşsünüzdür– binalardan çıkartılıyor. Tabii çok kolay değil, çünkü bazı binalar çok ciddi zarar görmüş durumda. Ve normalde sivil insanların bu binalara girmesi yasak ama HAYTAP’ın izni var. Ancak onlar da her binaya girmiyor, kendilerinin bir kodu var. Örneğin kırmızı-kırmızı dedikleri bir binaya hiçbir şekilde girilmiyor. Ben daha önce hayvan arama kurtarma eğitimi de almamıştım. Ama orada hızlıca bir eğitim verdiler.

Risk almamak en önemlisi, bunu hemen anlıyorsunuz zaten. Duygusal davranmamak, “Hayır, ben bu binaya gireceğim” dememek. Şimdi bu, dediğim gibi, ilk gidişimdi; aslında döndükten sonra ben çok iyi hissettim. Çünkü oturmuş bir sistem olduğunu gördüm. Hem

insani hem de hayvani yardım konusunda çok fazla STK oradaydı. Benim öğrencilerim de farklı farklı STK'larla, farklı oluşumlarla birlikte farklı bölgelerdeydiler. Hâlâ orada olanlar var. Aynı şekilde hayvan arama kurtarma için de bir sürü ekip vardı. Ben HAYTAP'tayken neredeyse her gün yabancı ekipler geliyordu. "Tamam, bir sistem kurulmuş" demiştim.

İlk gidişimde Antakya merkezdeyim, Defne'de. Duymuşsunuzdur, Defne'de parklar boşaltılmış. dört park vardı ben oradayken, aktif olan ve birbirine çok yakın parklar. Bir tanesi TİP'in ve HAYTAP'ın da olduğu Dostluk Parkı. Son gidişimde Dostluk Parkı dışındaki parkların boşaltıldığını gördüm. Dostluk Parkı'nda da çok az kişi kalmıştı. Depremzedeler de gönüllüler de çok azalmış. Son gidişimde tekrar HAYTAP'a uğradım ama onlarla çalışmadım. Artık gönüllülerin çok azaldığını, kendilerinin de dönmek zorunda olduklarını söylediler. Hâlâ ihbar geliyor mu? Geliyor. Çok fazla değil. İlk gidişimde son üç gün beni ihbar hattına koymuşlardı. Son gittiğimde mesela bana eşek ihbarı geldi. Ben yönlendirdim, yani gerçekten bitmiyor.

Son gittiğimde İskenderun'a gittim, ilk gittiğimde bilmediğim bir şey varmış. Bizim öğrencilerimiz, Bilgili Patiler, neredeyse en başından beri oradaymış. Bilgili Patiler kulübünden bazı öğrencilerle daha önce tanışmıştım. Çok güzel işler yapıyorlar. Örneğin Göktürk Haysevder'e gidip temizlik, aşı yapıyorlar, köpeklere evler yapıyorlar. Mezun Bilgili Patiler neredeyse ilk günden beri İskenderun'daymış. İskenderun'da Yükseliş Koleji diye bir yer var, kocaman bir kolej. Bu son gittiğimizde orada kaldık. Bina gayet sağlam durumda. Kolejin sahibi kendi inisiyatifiyle burayı insani yardım dağıtım merkezine çevirmiş, tırlar geliyor. Nasıl geliyor, yardımlar nasıl toplanıyor, bilmiyorum. Biz oradayken bir tır geldi ve boşaltmamız üç saat sürdü. 30 kadar kişi çalışıyor. Orada kaç gönüllü, kaç ücretli çalışıyor bilmiyorum ama bence herkes gönüllü. Yükseliş Koleji'nin hemen arka tarafında bir bahçe var. Kocaman bir limon bahçesi, ayrı bir arazi. Oranın sahibi de burayı bizim öğrencilerin kullanımına açmış. Öğrenciler bahçede bulunan bir barakayı revire çevirmiş. Ben gittiğimde orada da zaten halihazırda oturmuş bir sistem vardı. Gitme amacımız hem oradaki öğrencilere yardımcı olmak hem de İstanbul'dayken bağışlarla topladığımız ilaç ve mamaları (Göktürk Haysevder mamaları verdi) bölgeye iletmektir. Orada ne yapıyor öğrenciler? Aslında 4-5 tane işbölümü var. Bir gün içerisinde arabaya atlayıp –bir tane binek arabaları var– İskenderun içerisinde mama dağıtımını yapıyorlar. Oraya gelen insanlara mama dağıtımını yapıyorlar. Yaralı hayvanlar var, hasta hayvanlar var, onlarla ilgileniyorlar. İhbar gelirse ihbara gidiyorlar. Bizim desteğimiz ne oldu? Biz de bir araçla gittik, okul ayarladı aracımızı, şoförümüz vardı. Antakya, Samandağ, Kırıkhan'a gidip mama dağıtımını yaptık. Ayrıca yeni kontaklar bulmayı amaçlıyorduk. Sürdürülebilir bir şey nasıl yapılabiliriz? Aslında ilk başta bunu düşünerek gittik. Bir İBB personeli vardı yanımızda ve sürdürülebilirliği sağlamayı düşünürken şu vardı aklımızda: orada kocaman bir İBB deposu var, buraya hâlâ Yenikapı'dan yardım geliyor. Bir şekilde İBB personelinin de yardımıyla oradan birilerini ayarlasak, bizim kontaklarımıza –bir listemiz vardı– düzenli, haftada bir-iki defa mama yardımı yapılabilir mi? Yapılamamış. Çünkü yardımlar çok azalmış. Gelen yardımlar herhalde haftada ancak küçük bir koli. Sadece hayvan yardımı değil, insani yardım da çok çok

azalmış. Bize orada söylenen Ahbap'ın da deposuna gittik, bomboş gibiydi. Öğrenciler bayağı güzel bir network kurmuş. Orada herkesi tanıyorlar. Ahbap'tan biri arıyor, "mama geldi, gelin alın" diyor, gidiyoruz, ama çok az gelmiş. Benim gördüğüm bu, sizin deneyimleriniz nasıl bilmiyorum ama gönüllü sayısı çok az. Yardım çok azalmış.

Aslı Silahdaroğlu Bekmen: Ben bir şey söylemek istiyorum bu konuda. İletişim gruplarındayım arkadaşlar dağıtım vs. yapıyorlar. Baktım, iki arkadaş HAYTAP'a gidiyoruz diye yazmışlar, Hatay'da. Ama HAYTAP'ın oradaki çadırı kaldırılmış dedim, gidiyorsunuz ama yok. İBB'nin ekipleri olabilir. Gittiler, İBB'nin de ekipleri gitmiş. Hayvan barınağında sadece muayene ediliyor. Ama ilaç, aşı hiçbir şey yok. Sadece Hataylı gençlere, veteriner hekime ulaşabildim. O bana Defne arşının içerisindeki bir arkadaşının numarasını verdi. İndirimle tedavi edebiliriz dediler. Ve şikâyet yağdırdım tabii ki. Yani nasıl sizden sonra kimin takip edeceğinden emin olmadan bırakıp gidersiniz diye. HAYTAP'tan hiçbir yanıt gelmedi. İBB'deki şikâyetimi şu anda takip ediyorum.

Ama bu sürdürülebilirlik meselesi çok önemli. Ben ilk iki hafta sahaya gidemedim. Yani kurumsal olarak bizde işleviş biraz daha farklı. Çünkü uluslararası ekipler geliyor ve ondan sonra ulusal ekipleri dahil ediyorlar. Biz takipteyiz; ihtiyaç analizleri yapıyoruz o esnada. Fakat hep kendimi şöyle rahatlatmaya çalıştım, şu anda insanlar deli gibi yardım gönderiyorlar ve birkaç hafta sonra bu bitecek ve işte o zaman bize daha fazla ihtiyaç olacak diye. Hep kendimi sakinleştirmeye çalıştım ve durum gerçekten böyle. İnsani yardım çok lojistik bir iş. Ve maalesef aslında o ilk zamanki o fiziksel yardımlar işte kazaklar, battaniyeler vesaire. Tamam, lazımdır ama aslında çok büyük konvoyların oluşması... O  saatte boşalan tırların aslında oraya ulaşımı engellemesi, bir depo olmadan o yardımların gitmesi, gittiğinde o yardımların çamurlara, yollara, tır şoförleri tarafından bırakılması. Bunlar çok ciddi problemler ve bu konuda bilinçli olmadığımız için çok duygusal davranıyoruz. Aslında bu iş planlı ve sürdürülebilir bir biçimde hem hayvanlara hem insanlara yardım etmek için nasıl olabilir diye düşünmek gerekir.

Zeynep Talay Turner: HAYTAP, evet ben oradayken yani bu son gidişimde de oradaydı ama salı günü döneceklerini söylediler, geçtiğimiz salı dönmüşlerdir herhalde, sonra teyit etmedim. Ama onlar da daha ne kadar kalabilir? Ankara'ya gideceklerini söylediler, merkezi oradaymış. Bundan sonrası için sürdürülebilirliği kendi aramızda tekrar konuşacağız demişlerdi. Ama bu yardımlar gelmediği sürece... Birçok dernek var, hayvansever insanlar var ama bu derneklere bağışlar gelse bile nasıl olacak? Sonuçta sadece deprem bölgesi yok ki, barınaklar var. İstanbul'da kaç tane var? Her şehirde var. Ben yaza kadar mümkün olduğunca gitmeyi düşünüyorum, belki ayda bir, 3-4 günlüğüne. Mümkün olduğunca, yaza kadar, hat-ta yaz da dahil. Oradaki ğrencilerimiz çok yorulmuşlardı, hepsi bizimle geri döndüler ama sonra dayanamayıp  gün sonra geri gittiler. Biz oradan 15-20 kadar köpek kedi getirdik.

Şoförümüzle biraz birbirimize girdik. Öğrenciler üç gün dinlenip geçen perşembe geri gittiler. Yani hâlâ şu an oradalar ve orada kalmayı düşünüyorlar. Yani ne kadar gerekiyorsa. Düzenli olarak destek olmamız gerekli. Şu an mezun öğrencilerimiz orada ama veterinerleri yok. Bizim öğrenciler bayağı tekniker olmuş bu arada. Aşı yapıyorlar, serum takıyorlar, pansuman yapıyorlar ama veteriner değiller sonuçta.

Pınar Uyan-Semerci: Çok teşekkürler. Ben zamanınızı daha fazla almayarak Aslı'ya söz vereceğim.

Aslı Silahdaroğlu Bekmen: Aslında ben biraz lojistik meselesinden bahsetmek istiyorum, çok önemli çünkü. Hatta hatırlarsanız Ahbap da söyledi. “Lütfen, bazı noktalara artık göndermeyin” dediler. Ben ihtiyaç analizleri için ilk günden itibaren aradığımda Elbistan'da mesela bazı insanlar dedi: “Lütfen göndermeyin, tırlar gelmiş durumda. Boşaltmıyoruz, yollara atıp gidiyorlar. Şu anda çocuk kıyafetleri çamurların içerisinde.” Dolayısıyla böyle durumlarda koordinasyon çok önemli. Ya da hazırlıklı olup aslında böyle bir şey geldiğinde nereye, nasıl depolanacak, nasıl dağıtacağız? Bu çok önemli ve mümkün merteye fiziksel yardım göndermek yerine ben bunu hep söylüyorum. Yani güvendiğiniz, işleyişini bildiğiniz kurumlara maddi yardım yapmak bu anlamda çok daha değerli. Biliyorum, güven sorunları olabilir elbette ama elimizden geldiğince burada iyi bir koordinasyonla üstesinden gelebiliriz.

Şimdi ben başka bir konuya geçmek istiyorum. Zarar vermeme meselesi. Şimdi “*Do no harm*” diye zarar vermeme dediğimiz bir ilke var. Bu ilke tıpta da birçok disiplinde de geçerli; insani yardımda da çok geçerli. Gönüllülük mevzubahis olduğu için özellikle bundan bahsetmek istedim. Şimdi bir, biz hep şunu söyleriz, çalışanın veya gönüllünün iyi olma hali. Çok önemli bir kere. Nasıl mesela uçakta, o oksijen maskesi çıktığında, hep denir ya “Önce kendinize, ondan sonra çocuğunuza takın” diye. Hep böyle düşünmeniz lazım, ilk kendiniz iyi olacaksınız ki başka birine yardımcı olabilesiniz. O yüzden mesela biz zorunlu kılıyoruz. Eğer kendinde değilsen bir sıkıntı hissediyorsan, bunu bildirmekle de yükümlüsün. Eğer zamanında bunu bildirmezse, bu bile bir disiplin cezası olarak sana geri dönebilir. Çünkü senin iyi olma halin kötüleşirse insanlara bırak yardım etmeyi, zarar verme noktasına gelebilirsin. Bu durum gönüllüler için de çok önemli, dikkat etmek lazım. İkincisi bu zarar verme meselesi bir çalışmayla da olabilir. İstemediğimiz zararlar olabilir. Bir örnek vereyim: Afet sonrasında un dağıtılması gerekiyor. Gittiniz unu, mesela işte Hatay'da un üretimi yapan bir yer var, oradan aldınız tonlarca un ve dağıttınız. Ne oldu? Hiçbir yerde un kalmadı. Eğer çalışan birkaç fırın varsa uygulamıyor, almak isteyen insanlar onun fiyatı aşırı yükseldiği için alamıyor. Aslında istemediğiniz halde ne yaptınız orada? O piyasaya müdahale edip insanlara daha fazla zarar verdiniz. Dolayısıyla yaptığımız her işin satın alma, lojistik vs. böyle bir zarar verebilme ihtimali var. Bunları o yüzden önceden hesaplamamız gerekiyor. Nasıl hesaplıyorsunuz? Her seferinde yeniden öğrenerek değil, temel insani yardım standardı diye bir şey var aslında. Bu

temel insani yardım standardı, yaptığımız her iş, her sektör, her fonksiyon için bazı şeyler sunuyor, size ipuçları sunuyor, bunlardan faydalanabilirsiniz. Gönüllü çalışanlar için de esas alınabilecek bir rehber.

Bir de afet sonrasında *sphere*-küre dediğimiz, yine böyle bu projelerden sonra geliştirilmiş daha teknik standartları gösteren, yani siz bir çadır aldığınızda metrekaresi ne olmalı, sıcak iklimde ne olur, soğuk iklimde ne olur, bir tuvalet yaptığınızda onun metrekaresi ne olmalı, nasıl olmalı hep bunların standartları var. O yüzden bu standartlar konusunda bilgilendirilmek çok önemli. Psikososyal destek için koruma için de geçerli, bunlar. Bir de bilerek zarar verenler var, yani ben mesleki deformasyon icabı en kötüsünü düşünmek zorunda olduğum için işte bizim “*safeguarding*” dediğimiz, güvenlik dediğimiz bir alan var. “Çocuk güvenliği” diye zaten literatüre kazandırıldı. Artık sivil toplum kuruluşlarında da geçerli bir şey. Çocuklara zarar vermek için, onları istismar etmek için özellikle yardım kuruluşlarına giren insanlar var. Yani dünyanın birçok yerinde bu niyetle aslında bu örgütlerde çalışan insanların olduğu ve zarar verdiği daha önce tespit edildi. Dolayısıyla insani yardım örgütleri bu konularda belli kalite standartları bulundurmamak zorundalar, işe alım yaparken ve iş esnasında insanları izleyerek sürekli gözlerini açık tutup bu tehlikelere karşı danışanları, hizmet verdikleri insanları korumak zorundalar.

534

Bence gönüllü olarak çalıştığımız insanlarla da bu standartları çok ciddi biçimde tutturmak zorundayız. Hem eğitimler verip hem de ondan sonrasında uymaları gereken politikaları ve prosedürleri yazılı olarak kendilerine bildirip bunları bir şekilde ihlal ettiklerinde yaptırımla yüzleşeceklerini bilmeleri gerekiyor. Bunun için de birazcık, belki işte ne kadar da sivil toplum kuruluşu veya inisiyatif olsak da onun içerisinde en azından bunun için bir kurumsallaşmayı sağlamak gerekir. Bence bu riskler gerçekten çok önemli. Yani daha işte bugün biz konuşuyorduk; herhangi bir biçimde bir yardım örgütünün, işte yeleklerle vs. tanıyorlar bizi orada, birileri çalsa onu, giyse üstüne ve çocukları alıp götürse? Anne-babalar bile güveniyor yani oradaki gönüllülere veya çalışanlara. Bunun ne kadar büyük bir risk olduğunu hayal etmek lazım. Biraz tatsız olduğunu biliyorum ama. Bunu da dile getirmek istedim. Bunun için bazı standartlar var, isterseniz daha sonra ben bunları da herkesle paylaşabilirim.

Son olarak da şunu söyleyeyim. Biraz İzmit depreminden de hareketle... Deprem bölgesinde OHAL ilan edildi ve şu anda insanlara belli bazı bildirimler geliyor; işte “Sizin araziniz şu şekilde kullanılacaktır”, aslında kamulaştırma, “size de karşılığında şu verilecektir”... İtiraz etme hakkı yok insanların. Ama bu çok büyük bir hak ihlali, aslında anayasaya aykırı bazı uygulamalar. Şimdi çalışma alanı bu olmayan bir örgüt bununla ilgilenemez ama bence bunun için sivil inisiyatiflerin olması, özellikle bu hukuki mücadelede depremden etkilenen insanlara destek olacak birilerinin olması çok değerli. Keza Afet-Çocuk Koordinasyonu da bence işte o anlamda çok değerliydi. Çünkü bakanlıkla mesela böyle bir protokolü olan özel bir kurum bunu yapamıyor. Ama bağı olmayan özel bir kurum bunu yapabilir. Aynı durum hukuki mücadele için de geçerli olacak. O yüzden benim dileğim özellikle gönüllülerin bundan sonraki

dönemde böyle bir hak mücadelesi için depremden etkilenen insanların yanında olması çok değerli olacak. Çünkü bu alan çok boş bir alan. İnsani yardım örgütleri bunu yapamayacak. Bunu ancak sizin gibi insanlar yapabilir, onu da söylemek isterim.

Pınar Uyan-Semerci: Teşekkürler. Sorulara geçebiliriz ama bir tur eklemek istediğiniz varsa...

Gözde Durmuş: Bir yandan iki şey yapmamız önemli. Çocuklarla özellikle çalışmayı düşünüyorsak sadece depremden etkilenen iller yok aslında. Şu an büyük bir nakil söz konusu ve deprem bölgesinden diğer şehirlere gelen çocukların olduğunu biliyoruz. O yüzden gönüllülük süreçlerini çeşitlendirebiliriz. Çünkü hepimiz aynı hazır bulunurlukta, aynı deneyimde oluyabiliriz. Bazen kriz dönemlerinde çocuklarla çalışmak ya da kriz dönemlerinde gönüllülük yapmakla herhangi bir zamanda bir yerde gönüllülük yapmak arasında bazı farklar olabiliyor. O yüzden bu sefer yapamadığımızı, bir dahaki depreme kadar bunu düşünmek yerine, gönüllülükle ilgili bir isteğiniz varsa içinizden geçen bir şey varsa bunu bir yerlere aktarmak ve bir yerden başlamak çok önemli. Çünkü eğer onu deneyimlediyseniz bir kriz döneminde daha hızlı adapte olabiliyorsunuz. Çünkü o örgütlülük, toplu halde olmak, dayanışma içinde olmak da kişiyi çok güçlendiriyor. O tek kişi kalma hali zorlayıcı bir hal. Bunu eklemek istedim.

Depremler sonrasında uzun soluklu bir çalışmaya ihtiyaç duyuluyor. Örneğin 99 depreminde lisedeydim, deprem sonrasında ihtiyaçlar değişti, dönüştü ve daha uzun bir süreçte çalışmalar devam etmeye çalıştı. O yüzden sürekli kendime aynı şeyi söylediğim için burada da tekrar etmek istedim çocuklara yönelik de doğrudan yapılacak çalışmalar için oldukça uzun bir çalışma süreci bizi bekliyor. Bir yandan da aslında afet ve kriz döneminde, –az önce aslında Zeynep Hoca çok güzel anlattı– hiçbir zaman hazırlıklı olduğunuz gibi gitmiyor, barınma yerleri, alanları değişiyor, ihtiyaçlar çeşitleniyor gibi. Çocuklarla çalışma için de planladığınız gibi rutin çalışma için bir mekân düzenlemesi, bir programı yürütmek pek mümkün olamayabiliyor, esnekliğe ihtiyaç duyuluyor. Örneğin, sizin bildiğiniz, deneyimlediğiniz bilmem kaç haftalık çok etkili sonuçları olan elinizde bir program vardır ama orada onu hayata geçirmeniz mümkün olamayabiliyor. Sadece belli bir yaş grubunu alacağım, diğer çocuklar gelmesin gibi şeyleri kontrol etmek, düzenlemek oldukça zorlayıcı. Çocukların yaşları farklı ve tabii ki gelişimsel özellikleri, ihtiyaçları farklı. Bu farklılığın farkında olarak ama elinizdeki içerik ve programları uyarlamaya, esnetmeye açık olmak çok önemli. Örneğin 12 yaş üstündeki kız çocuklarıyla çalışacaksanız onun küçük kardeşlerinin de geleceğini hesaba katmalısınız. O yüzden ben kendi gönüllülük deneyimimden ve gönüllülerle çalışma deneyimlerinde önerim şöyle olur: Gönüllü olmayla ilgili özellikle çocuklarla ilgili çalışmalar açısından doğrudan zor bir yerden başlamak yerine daha oturmuş, bütün çalışmalarını yapan, koordine eden, başta sizi güçlendirecek eğitimler verip orada da bir şekilde destekleyecek birilerine ulaşabildiğiniz yerlerde gönüllülüğe başlamak. Bu gönüllülüğe ısınmanızı, sürecin daha kolay akmasını ve güçlenmenizi sağlar.

Bir de çocuklarla çalışma biçimleri arasında çok farklılık var. Her yerde çocuk dostu alanlar, sosyal alanlar yok. Barınma alanlarına dair sahadaki bilgilerden hareketle yeni barınma alanları oluşuyor, bir yandan da dağ köyleri ve ulaşım açısından merkeze daha uzak köyler var. Gönüllülük yapılacak alanlar belirlenirken bu ihtiyaçları da göz önünde tutmak, diğer gönüllü çalışma yapan kişi ve kurumlarla iletişim halinde olmak önemli. Çocuklarla doğrudan çalışma yapacağımızda çocuklarla iletişim konusunda kendimizi güçlendirmemiz gerekiyor. Ama işte örneğin, o çadırın karşısında duran çay servisi yapan kişi ya da ihtiyaç dağıtımı için çadırları ziyaret eden kişinin de çocuklarla teması, çocuklara söylediği söz kritik. Yani onun sorduğu bir soru, çocuğa yönelik bir yaklaşım, ya da işte çocuğun bedensel söz hakkı ya da bedensel sınırlarıyla ilgili yaptığı ihlaller de olabiliyor. Bu nedenle bence sahada olan herkesin az önceki çocuklarla iletişime ve yaklaşıma dair standartlardan haberdar olması, özellikle çocuklarla iletişim ve çocuk güvenliği konusunda da öğrenmeye açık olması gerekiyor.

Sahadan gelen büyük sıkıntılardan biri de bildirimle ilgili. Herhangi bir şekilde bir yerde çocuğa yönelik bir ihmal, bir istismar gibi bir şüpheniz varsa –tabii ki siz bir kurtarıcı değilsiniz, kahramanlaşmanızı istemiyoruz– bildirim kime yapacağımızı öğrenin. Çünkü bildirmekle sorumluyuz. Eğer bir ihmal istismar varsa, bir konu bize ulaştıysa ya da biz tanık olduysak bir şekilde çalıştığımız alanın koordinatörü ya da sorumlu kimse ona iletmek ve bildirim sürecine dair işleyişi bilmek önemli. Eğer bir bildirim süreci, bu konularda ne yapılacağı belirsizse de bunun kurum, topluluk tarafından da düşünülmesini sağlamalıyız.

Ayşe Beyazova: Kısaca söyleyeyim, aslında Gözde de söyleyeceğim noktalara değindi. Çocuklarla çalışmak kolay görünebiliyor. Bazen çok güzel de görünüyor. Tabii hakikaten de öyle bir şey. Ama kolay değil doğrusu, burada belki hep birlikte bunu da altını çizmiş olduk. Dolayısıyla yardım gönderme sürecinde biraz önce şunu vurgulamış olduk, güvenilen kurumlara destek olmak çok daha efektif. Gönüllülük yapacaksak eğer, hakikaten çocuk temelli çalıştığımızı bildiğimiz güvenilen kurumlarla birlikte yürüeyebiliriz; bu çok önemli. Sahada çocuklarla çalışırken hakikaten de beklenmedik bir şeyler hızlıca oluveriyor. Bütünlüklü ve onların farklı ihtiyaçlarını göre çalışmak, planlamak önemli.

Depremden hemen sonra çok büyük bir atılım, dayanışma ruhu oluştu diyeyim. Çok büyük bir heyecanla, motivasyonla herkes elinden geleni yapmaya çalıştı. Yani toplum hakikaten bu anlamda çok olumlu bir sınav vermiş oldu. Ama onu canlı tutmak da önemli. Oradaki dayanışma halini ya da gönüllü bir şeyler yapma isteği halini böyle hayatımızın bir parçası haline getirecek şekilde ne yapabiliriz diye düşünmek gerekir. Çünkü kitapta da var; aslında Türkiye’de gönüllülük çok sınırlı. Oranlara baktığımızda o kadar düşük ki başka ülkelerle karşılaştırmalarda ya da insanların “gönüllü çalışıyorum” dediği şeyin anlamını araştırdığımızda çok sınırlı olduğunu görüyoruz. Buradan yola çıkarak buradaki dayanışma motivasyonundan, heyecanından yola çıkarak onu daha hayatımızın bir parçası haline nasıl getirebiliriz diye düşünebiliriz. Çok sorun var ama son olarak şunu söylemek isterim. Artık unutulmaya başlandı. Depreme hazırlıklı olma meselesi de yakında gündemden düşecek. Dolayısıyla bence

şu anda depreme hazırlık konusundaki gönüllük işleri, var olan çalışmalara katılım... Bunlar son derece anlamlı, ben bunu da hatırlatmadan edemeyeceğim, teşekkür ederim.

Pınar Uyan-Semerci: Çok teşekkürler. Aslında aktif vatandaşlığı biz hep derslerde de konuşuyoruz. Bütün bu konuştuklarımız biraz onunla da ilişkili. Özellikle koordinasyonda birlikte çalışabilmek, burada da beraberce çalışabilme pratiklerini oluşturmak ve hızla organize olabilmek önemli.

- 1 Bkz. <https://cocuk.bilgi.edu.tr/>
- 2 Bkz. <https://secbir.bilgi.org.tr/>
- 3 Bkz. <https://gonulluluk.bilgi.edu.tr/tr/>
- 4 Bkz. <https://bilgiyay.com/wp-content/uploads/2020/11/GONULLULUK-291120.pdf>
- 5 Daha fazla bilgi için <https://afetcocukkoordinasyon.org>.
- 6 Bkz. <https://afetcocukkoordinasyon.org/>